

Sammanfattning

Harmonisk svängning

Rörelse som kan beskrivas $x(t) = A \sin(\omega t + \rho)$.

Erhålls då $F = -kx$.

A innebär *amplitud*, ω *vinkelfrekvens* (rad/s), t *tid* och ρ *fas* / tidsförskjutning. Det handlar alltså om något som rör sig fram och tillbaka med mjukhet.

Den konserverande kraften F har som mål att återfå rörelsen till jämviktsläge. Kraften ökar linjärt med avståndet från jämviktsläget.

Energien hos en harmonisk svängning beskrivs med sambandet $E = \frac{kA^2}{2}$. När massan är i jämviktsläget är energin potentiell i fjädern. I andra lägen är den kinetisk.

Frekvensen beror på vinkelfrekvens, $f = \frac{\omega}{2\pi} \text{ Hz}$. Frekvensen beskriver antalet varv per sekund.

Vinkelfrekvensen kan i sin tur därför skrivas $\omega = 2\pi f$. Vinkelfrekvensen beskriver antalet delar av en hel svängning (radianer) per sekund (r/s).

Vinkelfrekvensen har även ett samband med fjäderkonstanten k och massan m i $\omega = \sqrt{\frac{k}{m}}$. Detta samband fick vi från beviset ovan.

Svängningens periodtid beskrivs med $T = \frac{1}{f}$.

Fjäderkonstanten k anges i N/m .

Dämpad svängning

Rörelse som beskrivs av $x(t) = A_0 e^{-\frac{\gamma}{2}t} \sin(\omega t + \rho)$.

Erhålls då $F = -kx - bv$.

Här innebär γ dämpningen, ett värde som saknar en bestämd enhet. A_0 är den ursprungliga amplituden. Med dämpning menas att amplituden avtar med tiden. Värdet b beskriver den *bromsande kraften* eller *motståndskoefficienten*.

Den ursprungliga vinkelfrekvensen får samma samband som vinkelfrekvensen för harmonisk svängning - $\omega_0 = \sqrt{\frac{k}{m}}$.

Vinkelfrekvensen får istället sambandet $\omega = \sqrt{\omega_0^2 - \frac{\gamma^2}{4}}$.

För dämpningen gäller $\gamma = \frac{b}{m}$.

Tvungen svängning

Erhålls då ett dämpat system utsätts för en extern harmonisk *kraftpåverkan* (fysikers termer) eller *störning* (civilingenjörers termer).

$$\text{Uttrycks } F = -kx - bv + F_0 \sin(\mu t).$$

Här är F_0 kraftamplituden och μ vinkelfrekvens likt ω . Man använder ω alternativt ω_0 för att uttrycka systemets frekvens och μ för att beskriva den *tvingande frekvensen*.

Inom mekaniska system är man nästan alltid intresserad av jämviktsläget, men sällan vad som händer första millisekunderna. Vi kan alltså försumma en homogen lösning. Vi säger därför att $x(t) = x_p(t)$. I tidigare svängningar har vi enbart tagit hänsyn till den homogena lösningen.

Svängningen beskrivs med funktionen $x(t) = A(\mu) \sin(\mu t + \rho)$. Här innebär $A(\mu)$ respons och ρ fasskillnaden mellan störning och svängning.

När μ går mot noll blir responsen låg, men den går inte mot noll. När μ växer och går mot oändligheten går dock responsen mot noll. Detta kallas *osynlighetsområdet*.

$$\text{För amplituden gäller } A = \frac{C}{\sqrt{(\omega_0^2 - \mu^2)^2 + \gamma^2 \mu^2}}. \text{ För fjädrar gäller } C = \frac{F_0}{m}.$$

$$\text{Energien } E = E_0 e^{-\gamma t}.$$

Resonans

$$\text{Resonans vid } \mu = \omega_0, \omega_0 = \sqrt{\frac{k}{m}}.$$

Kvalitetsfaktorn $Q = \frac{\omega_0}{\gamma}$ svarar på frågan "är systemet känsligt för interferens?". Lågt Q ges av ett mindre känsligt system, ett högt Q innebär ett mer känsligt system.

$$E_{res} = \frac{D}{\gamma^2 \omega_0^2}$$

TODO: responskurva

Vågor

$$\text{Vågfunktion } s(r, t) = A(r) \sin(\omega t - kr + \rho).$$

$$\text{Vågtalet } k = \frac{2\pi}{\lambda}.$$

$$\text{Vågfarten } u = \frac{\omega}{k} = \lambda f.$$

Våglängden λ är avståndet mellan två vågtoppar.

Vidare gäller $\ddot{S} = u^2 s''$ för alla vågor där $\ddot{S}$ är tidsderivata för S och s'' är x -derivata för s . Vidare är u vågfarten.

I_u betecknar intensiteten en meter från källan. A_u betecknar amplituden en meter från källan.

Vågor i en dimension

$$S(r, t) = A_u \sin(\omega t - kr + \rho).$$

$$A(r) = A_u.$$

För dämpat fall gäller $A = A_0 e^{-\alpha(r-1)}$

För snöre gäller $u = \sqrt{\frac{T}{\rho}}$ där T står för *tension* och ρ för densitet. För snöre gäller $\rho = \frac{m}{l}$.

Vågor i två dimensioner

$$S(r, t) = \frac{A_u}{\sqrt{r}} \sin(\omega t - kr + \rho).$$

$$A(r) = \frac{A_u}{\sqrt{r}}$$

$$I = \frac{I_u}{r}. \text{ Intensiteten är i detta fall effekt per area, } I = \frac{P}{r^2}.$$

För ljud så är A_u samma sak som *tryckamplitud*.

Generellt gäller i två dimensioner att vågen varar länge.

Dämpat fall

$$S(r, t) = \frac{A_u}{\sqrt{r}} e^{-\alpha(r-1)} \sin(\omega t - kr + \rho).$$

För dämpat fall gäller $A = e^{-\alpha(r-1)}$.?????

Vågor i tre dimensioner

$$S(r, t) = \frac{A_u}{r} \sin(\omega t - kr + \rho).$$

$$A(r) = \frac{A_u}{r} \text{ där } A_u = A \text{ vid en meter från källan.}$$

$$I = \frac{I_u}{r^2}$$

$$I = \frac{P}{4\pi r^2} \text{ (effekt per volym).}$$

Generellt gäller i tre dimensioner att vågen är kortvarig.

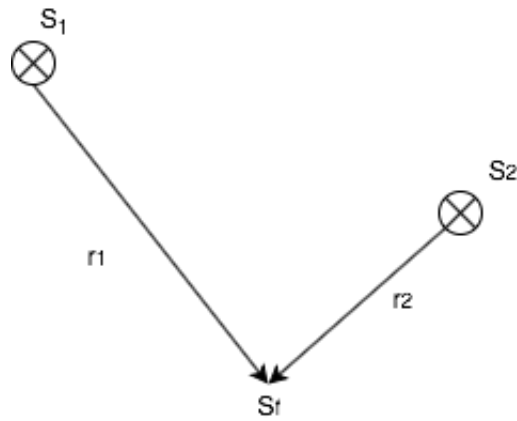
Dämpat fall

$$S(r, t) = \frac{A_u}{r} e^{-\alpha(r-1)} \sin(\omega t - kr + \rho).$$

För dämpat fall gäller $A = e^{-\alpha(r-1)}$.????

Interferens

Vi begränsar oss till vågor som svänger i fas.

$$\Delta r = |r_2 - r_1|$$

Amplituden för varje punkt ges av $A(\Delta r) = \sqrt{A_1^2 + A_2^2 + 2A_1 A_2 \cos(k\Delta r)}$ där k är vågtalet.

Vid positiv interferens gäller $A = A_1 + A_2 \iff \Delta r = n\lambda$

Vid negativ interferens gäller $A = |A_2 - A_1| \iff \Delta r = n\lambda + \frac{\lambda}{2}$

Stående våg

Interferens längs en linje mellan källorna. Vid reflektion möts två likadana vågor, varvid en stående våg uppstår. Vi begränsar oss inte längre till vågor som svänger i fas.

$S_1 = A_1 \sin(\omega t - kr)$ och $S_2 = A_2 \sin(\omega t + k(r - L) + \rho)$ där vi använder $r - L$ för att nollställa S_2 s origo till punkten L . Konstanten ρ betecknar här fasskillnaden.

Vågen i en punkt längs linjen ges av $S_f = S_1 + S_2 = A \sin(\omega t + \delta)$.

$$A = \sqrt{A_1 A_2 + 2A_1 A_2 \cos(kr + \frac{\theta}{2})}$$

$$\delta = \arctan\left(\frac{(A_1 + A_2) \cos(kr + \frac{\theta}{2})}{(A_2 - A_1) \sin(kr + \frac{\theta}{2})}\right)$$

$$\theta = \rho - kL$$

Med **bukar** menas punkter där vågen svänger som mest ($S_f = 0$, i A gäller $\cos = \pm 1$). Med **nod** menas punkter som inte svänger alls (i A gäller $\cos = 0$). Avståndet mellan bukar är $\frac{\lambda}{2}$. Mellan bukar finns en nod.

För två vågkällor som svänger i fas finns alltd en buk mitt mellan vågkällorna.

Toner

Återkommande reflektion.

Vid lika sidor gäller $L = \frac{n\lambda}{2}$ där L är den inneslutande längden. $f = \frac{u}{2Ln}$.

Vid olika sidor gäller $L = \frac{n\lambda}{2} + \frac{\lambda}{4}$

TODO: buk, hårda?

Dopplereffekten

$$f_m = \frac{u-v_m}{u-v_s} f_s \text{ där } m \text{ är mottagare och } s \text{ sändare}$$

Positiv med signalens riktning gentemot mottagaren (minus kvar i formeln).

Toppvinkel

TODO: bild här

$$\Theta = 2 \arcsin\left(\frac{u}{v}\right)$$

Kärnfysik

Termer

Atomnummer (z) - antal protoner - ämnet ("alla atomer med kärnor som har 26 protoner är järn").

Protoner - laddade med $+1e$ (lika många elektroner som protoner).

Masstal (m) - antal protoner + neutroner (nukleoner). Förklarar vilken isotop det rör sig om. Det finns ungefär 90 stabila ämnen - många fler isotoper.

Beteckna isotop - ${}^7\text{Li}$ är en isotop av litium (atomnummer 3) som har 4 neutroner). ${}^{58}\text{Fe}$ är en isotop av järn (atomnummer 26) som har 32 neutroner.

Strålning

$$E_{tot} = \Delta m * c^2$$

$$1 \text{ eV} = 1.602 * 10^{-19} \text{ J}$$

$$1 \text{ u} = 1.6605402 * 10^{-27} \text{ kg}$$

TODO: infoga bild över instabil och stabil kärna

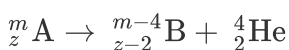
Alfastrålning

En alfapartikel består av 2 protoner och 2 neutroner - ${}^4\text{He}$. Alfastrålning är den minst farliga strålningen utanför kroppen, men den mest farliga inuti.

$$E_\alpha = \underbrace{E_{k\alpha}}_{\text{kinetisk energi}} + \underbrace{E_{0\alpha}}_{\text{viloenergi}} .$$

$$E_{0\alpha} = 3.72738 \text{ GeV}$$

$$E_0 = m_0 c^2$$

TODO: infoga spektrum här.

Betastrålning

$${}^m_z\text{A} \rightarrow {}^m_{z\pm 1}\text{B} + e^\pm + \overset{(-)}{\underset{(+)}{\gamma}}$$

${}^m_{z\pm 1}\text{B}$ och $e^\pm$ har motsatt laddning. Neutronen $\overset{(-)}{\underset{(+)}{\gamma}}$ har samma laddning som elektronen.

TODO: infoga spektrum här

Relativitetsteorin

Den relativistiska kinetiska energin $E_k = (\gamma - 1)E_0$ där $E_0 = mc^2$, gammafaktorn $\gamma = \frac{1}{\sqrt{1-r^2}}$ och rapiditeten $r = \frac{v}{c}$.

Fission

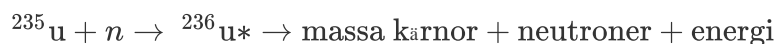
TODO: infoga bild över fission här

En kärna delas i två eller fler dotterkärnor. Spontan fission sker från ett grundtillstånd. Stimulerad fission sker från ett exciterat tillstånd - exempelvis neutroninducerat.

Antal reaktioner i en viss isotop med massan $M({}^m\text{A})$ för en viss massa m är $\frac{m}{M({}^m\text{A})}$. Exempelvis är antalet reaktioner för 1 kg ${}^2\text{H}$ med massan $M({}^2\text{H}) = 2.014102$

$$n = \frac{1}{2.014102 \text{ u}} = 2.866 \cdot 10^{26} \text{ st.}$$

Uran:

I snitt 215 MeV och 2.4 neutroner.

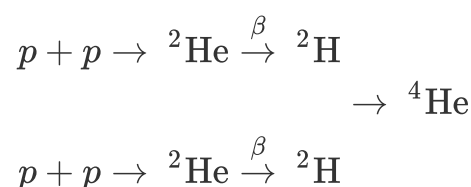
Plutonium:

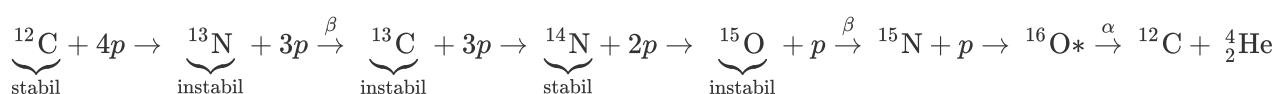
Fusion

Två kärnor "smälter" samman till en.

PP-kedjan

CNO-cykeln

Gaslagen

$PV = nRT$ där n är antal mol

$PV = Nk_B T$ där N är antal partiklar och k_B är Boltzmanns konstant

Med *adiabatisk* menas att inget är konstant.

Isoterm innebär att temperaturen är konstant, vilket innebär att PV är konstant. TODO: infoga bild här. $\Delta E = P_i V_i * \ln\left(\frac{V_B}{V_A}\right)$

Isobar innebär att trycket är konstant, vilket innebär att $\frac{V}{T}$ är konstant. TODO: infoga bild här. $\Delta E = P\Delta V$

Isokor innebär att volymen är konstant vilket innebär att $\frac{P}{T}$ är konstant. TODO: infoga bild här. $\Delta E = 0$

Energin per partikel varierar. För en atom gäller $E = \frac{3}{2}k_B T$. För två atomer gäller $E = \frac{5}{2}k_B T$. För tre atomer gäller $E = 3k_B T$. Alltid gäller $\frac{mv^2}{2} = \frac{3}{2}k_B T$.

Reflektion

Effekten $P = T^n P$ där $T = 1 - R$

Ljud

Reflektansen $R = \left(\frac{Z_2 - Z_1}{Z_2 + Z_1}\right)^2$ där $Z = \rho * u$ där ρ är densiteten och u ljudets hastighet för ett visst medium.

Hastigheten $u = \frac{Z}{\rho}$ där Z är den akustiska impedansen för ett visst medium.

Ljus

Reflektansen $R = \left(\frac{n_2 - n_1}{n_2 + n_1}\right)^2$ där brytningsindexet $n = \frac{c}{u}$

Brewstervinkeln: Vid Θ_B (Brewstervinkeln) blir allt reflekterat ljus polariserat.